گزارشی از کسب و کار آکواریوم‌های چشم نواز و صنعت ماهی‌های زینتی با گردش مالی بالا

تانک پر از جواهر

عکس: حسین موسوی‌فراز خبرگزاری آنا

گزارش
مرجان قندی
خبرنگار

صنعت آکواریوم و ماهیان زینتی در بخش‌های مختلف مثل تکثیر و پرورش، نگهداری، حمل، بسته‌بندی و توزیع زمینه اشتغالزایی گسترده‌ای دارد. این صنعت همچنین در بحث حفظ تنوع زیستی، سرگرمی و افزایش جاذبه‌های توریستی و درآمدهای صادراتی با گردش مالی بالایی که دارد، نقش بسزایی در ساز و کار اقتصادی و میزان صادرات کشورها بخصوص کشورهای در حال توسعه ایفا می کند. طبق گزارش دفتر بهبود کیفیت، فرآوری و توسعه بازار آبزیان در ۹ ماهه ابتدایی امسال ۴۲۶ کیلوگرم ماهیان زینتی به ارزش ۶۹۵ هزار دلار صادر شده است که در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته از لحاظ وزنی افزایش۳۱ درصدی و از لحاظ ارزشی افزایش ۵۲ درصدی داشته است. این صنعت علاوه بر بحث اشتغالزایی و گردش مالی‌اش وجه دیگری دارد که به علاقه‌مندان آن مربوط می‌شود. در این برهه از تاریخ که زندگی روزمره خیلی‌ها با چالش‌های فراوان همراه است، عده‌ای هستند که به دنبال آرامش و زیبایی‌های بی نظیر دنیای زیر آب می‌گردند. عاشقان آکواریوم، با شور و اشتیاقی وصف ناپذیر به پرورش و نگهداری از ماهیان رنگارنگ و مرجان‌های خیره کننده می پردازند. برای آنها، هر آکواریوم (تانک) یک پنجره رو به جهانی دیگر است، جایی که در آن می‌توانند زیبایی‌های طبیعت را بی‌واسطه تجربه کنند. این گزارش به بررسی و دلایل این عشق پرشور می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه این علاقه‌مندان توانسته‌اند با ایجاد محیطی زیبا و آرامش بخش، نه تنها خود بلکه دیگران را نیز به دنیای زیر آب دعوت کنند.

اول به فکر قلب آکواریوم باشید

هنگام ورود به فروشگاه، اولین چیزی که توجه شما را جلب می‌کند، دیوارهای پوشیده از آکواریوم‌هاست که هر کدام دنیایی خاص خود را دارد. نورپردازی مخزن‌ها به گونه‌ای تنظیم شده است که رنگ‌های زیبا و براق ماهیان به خوبی دیده شود و فضایی آرام‌بخش و دلنشین ایجاد کند. در این فروشگاه انواع و اقسام ماهیان زینتی آب شیرین را می‌بینید. محصولات جانبی مانند غذاهای مخصوص ماهیان، تجهیزات تصفیه و نگهداری آب، داروها و مکمل‌های تغذیه‌ای و همچنین انواع لوازم تزئینی هم به فروش می‌رسد. آکواریوم‌ها به دقت تزئین شده‌اند و از گیاهان آبزی، سنگ‌ها و تزئینات متنوع برای ایجاد محیطی طبیعی و جذاب استفاده شده است. صدای آرام جریان آب را هم به این فضای آرام و لذت‌بخش اضافه کنید. مشاهده حرکت ماهی‌ها آنقدر آرامش‌بخش است که از هر استرس و فکری دور می‌شوید. حضور بسیار جوانان در این صنف نشان‌دهنده استقبال بالا از این سرگرمی و صنعت است. برای خرید و راه‌اندازی یک آکواریوم نکات ساده اما فراوانی وجود دارد. نکات ساده‌ای که شاید ترس ناشی از ندانستن آنها موجب شده هیچ وقت حتی به فکر داشتن یک آکواریوم هم نیفتید. علی قروی از متخصصان این صنف و مشاور خوبی برای خریداران آکواریوم است. ۱۵ سال از روزهایی که از روی علاقه در یکی از مغازه‌های طبقه زیر همکف پاساژ پلاسکو که بورس فروش آکواریوم و ماهی و تجهیزات مربوط به آن بود مشغول کار شد، می گذرد و حالا بعد از کسب تجربه و اطلاعات بسیار در این حوزه فروشگاهی برای فروش انواع ماهیان و آبزیان خاص، شناسنامه‌دار آکواریومی در یکی از محله‌های مرکز شهر دارد. می گوید: «با گسترش شهرنشینی و تغییر نوع سبک زندگی مردم پرورش و نگهداری حیوانات خانگی بیش از همیشه با چالش همراه است. اما در چند سال اخیر پرورش و نگهداری آبزیان محبوبیت زیادی پیدا کرده است. این موضوع موجب گسترش صنعت آکواریوم نسبت به سال‌های قبل شده است و علاقه‌مندان می‌توانند تانک که همان محفظه شیشه‌ای مخصوص نگهداری ماهی‌ها و دیگر آبزیان است و تجهیزات مورد نیاز را از چند میلیون تومان تا چند صد میلیون تومان تهیه کنند.»

قروی به خرید و فروش اصولی و حرفه‌ای آکواریوم از سوی فروشنده‌ها و خریداران تأکید می کند و می گوید: «اولین و بزرگ‌ترین مشکلی که در این صنف وجود دارد، این است که بعضی فقط می خواهند بفروشند و اغلب از ناآگاهی افرادی که برای تهیه آکواریوم آمده‌اند سوء استفاده می کنند و به هر طریقی می خواهند خریدار را راضی کنند که نسبت به بودجه‌اش خریدی انجام دهد و برای اینکه آنها را راضی کنند، می گویند: «باخرید این تجهیزات، آکواریوم نه نیاز به سرویس دارد و نه نگهداری خاصی!» در صورتی که این طور نیست. چون شما حتی بهترین ماشین را هم بخرید هرچند وقت باید به آن رسیدگی کنید. آکواریوم که محل زندگی موجود زنده است، حتماً رسیدگی می خواهد. اولین و مهم‌ترین نکته‌ای که خریداران و علاقه‌مندان به داشتن آکواریوم باید بدانند این است که قلب آکواریوم فیلتراسیون آن است، پس هرچقدر برای آن هزینه کنند، ارزش دارد. قیمت فیلترها از ۵۰۰ هزار تومان شروع می‌شود تا ۵۰-۶۰ میلیون تومان. اما کمتر فروشنده‌ای به خریدار می گوید که برای فیلتر یک آکواریوم متوسط حداقل باید بین ۵ تا ۶ میلیون تومان هزینه کند. زمان خرید وقتی فروشنده از بودجه محدود خریدار آگاه می‌شود به او می گوید: «فیلتر ۵۰۰ هزار تومانی هم کار را راه می‌اندازد!» فقط برای اینکه فروش داشته باشد، اما واقعیت این طور نیست. در واقع فیلتر ۵۰۰ هزار تومانی کار تصفیه با کیفیت پایین را انجام می دهد اما آن هم برای آکواریوم کوچکی که فقط یک یا دو ماهی با دکور کم و ساده داشته باشد.»

انتخاب درست، انتخاب سازگارهاست

قروی با بیان اینکه فضای آکواریوم یک فضای بسته است و ماهی‌ها در صورت ناسازگاری امکان فرار از دست همدیگر را ندارند، می افزاید: «اگر هنگام خرید و کنار هم قرار دادن ماهی‌ها در آکواریوم به سازگار بودنشان با یکدیگر توجه نکنید امکان دارد فردای روز خرید که از خواب بلند می‌شوید با صحنه دلخراش یک ماهی زخمی یا حتی اسکلت یک ماهی خورده شده مواجه شوید! به طور کلی ماهی‌های آکواریومی به دو گروه گوشتخوار و گیاهخوار تقسیم می‌شوند. هر کدام از این گروه‌ها را هم می‌توان به طور تقریبی به انواع مهاجم و صلح‌طلب تقسیم کرد. بهتر است ماهی‌های هر کدام از این چهار گروه در کنار هم قرار گیرند. علاوه بر انتخاب ماهی‌های سازگار با هم چند نکته را نباید هیچ وقت فراموش کنید. اول اینکه هیچ وقت برای وارد کردن ماهی تازه به تانک خود عجله نکنید. بهتر است مدتی مثلاً یک ماه ماهی‌های تازه را در یک محیط دیگر در حالت قرنطینه نگهداری کنید. دوم اینکه برای ورود ماهی‌های جدید به آکواریوم خود سعی کنید آهسته آهسته آب آنها را با آب آکواریوم اصلی هم دما کنید. اختلاف دمای زیاد دو محیط باعث آسیب شدید به ماهی‌ها و حتی مرگ آنها می‌شود. نکته آخر اینکه ماهی‌های قرمز شب عید به علت نوع محیطی که از آنجا جدا شدند مثل استخر، برکه و یا رودخانه تفاوت بسیاری با ماهیان آکواریومی دارند و به همین دلیل اصلاً گزینه مناسبی برای نگهداری در آکواریوم کنار دیگر ماهیان نیستند. پس بهتر است مردم بعد از پایان تعطیلات اگر به فکر رهاسازی آنها هستند یک حوض یا استخر برایشان پیدا کنند.»

ماهی ۲۵ هزار دلاری

او خاطرنشان می کند: «درصد بالایی از ماهیان زینتی خاص در کشور از ماهیان وارداتی هستند. کشورهایی مثل تایلند و مالزی اصلی‌ترین صنعت و صادرات کشورشان مربوط به ماهیان زینتی است و این صنعت نسل به نسل به آنها منتقل شده و پیر و جوان در این حرفه و صنعت کارکشته اند. آنها ماهی تولید می کنند که ۲۵ هزار دلار قیمت دارد و این ثمره علم چندین نسل است. البته ایران هم در سال‌های اخیر پیشرفت چشمگیری داشته است. تا دو دهه قبل‌تر ما هرگونه از ماهی را نمی‌توانستیم خودمان تکثیر کنیم اما در حال حاضر بیش از ۱۰۰ گونه از ماهیان زینتی تولید کشور خودمان است. اما برای یک سری از ماهیان هنوز تولید و تکثیر انجام نمی‌دهیم چون صرفه اقتصادی ندارد.» قروی از برخی بلاگرها که با انتشار ویدئوهایی بدون منطق که فقط جنبه تبلیغات برای صفحه خودشان دارد، گلایه می کند و می گوید: «بعضی‌ها در برخی شبکه‌های اجتماعی در این زمینه به مخاطبان اطلاعات نادرست می‌دهند؛ ویدئویی جنجالی می‌سازند که با تکثیر ماهی «آروانا» سالانه چند میلیارد تومان می‌توانید درآمد داشته باشید! درحالی که طبق تجربه و اطلاعات چند ساله من تا به حال این گونه از ماهی توسط هیچ تولیدکننده‌ای در ایران تکثیر نشده است.»

از پلاسکو تا نواب

آکواریوم‌فروشان تهران به‌خصوص در منطقه نواب شهرت دارند. پس از حادثه پلاسکو، بسیاری از مغازه‌ها و کسب‌وکارهای آکواریومی مجبور شدند مکان مغازه‌های خود را تغییر دهند و به بقیه مغازه‌ها که قبلاً به منطقه نواب منتقل شده بودند، بپیوندند. حالا این منطقه به‌عنوان بورس آکواریوم‌فروشی‌ها شناخته می‌شود و بسیاری از فروشندگان و عاشقان آکواریوم به این منطقه مراجعه می‌کنند. خریداران در این منطقه می‌توانند انواع آکواریوم‌های زیبا، ماهی‌های مختلف، تجهیزات نگهداری و لوازم جانبی را پیدا کنند. همچنین فروشندگان متخصصی در این منطقه حضور دارند که می‌توانند به آنها در انتخاب و نگهداری آکواریوم کمک کنند. مجتبی جلالی یکی از این افراد است. ۶ سال می‌شود که با یکی از تخصصی‌ترین مجموعه‌های فروش آکواریوم گیاهی همکاری می‌کند. او درباره این سبک از آکواریوم می‌گوید: «ما اینجا آکواریوم‌هایی برای فروش داریم که ماهی کامل کننده آکواریوم است؛ یعنی خریدار می‌تواند داخل آن ماهی هم نیندازد. آکواریوم سبک پلنت (گیاهی) بنیانگذاری دارد به نام «تاکاشی آمانو» این فرد به عنوان اولین کسی است که به صورت تخصصی برای نگه داشتن گیاه درون آب داخل آکواریوم کار کرد و بنیانگذار برند ای‌دی‌ای شد. اوایل دهه ۹۰ موج بسیار عظیمی داخل ایران راه افتاد و بازار آکواریم‌های گیاهی بسیار داغ شد. تا قبل از آن اگر داخل آکواریم گیاه می‌گذاشتند از نوع پلاستیکی بود برای همین در آن برهه از زمان یک شاخه جدید به این صنعت اضافه شد و این سبک موجب تحول در صنعت آکواریوم شد. یکباره خیلی از فروشگاه‌هایی که اسم‌شان آکواریوم پلاسکو یا مرکزی یا... بود انتهای اسم فروشگاه‌شان «پلنت» اضافه کردند. اما باز هم برخی این سبک را رها کردند و به همان سبک قدیمی برگشتند و یکی مثل مجموعه ما به صورت تخصصی فقط این سبک را ادامه داد و کار کرد. کاری که ما انجام می‌دهیم متفاوت از خیلی مغازه‌های دیگر نواب است. چون تخصصی کار می‌کنیم. مشتری‌هایی که اینجا می‌آیند هم خودشان می‌دانند چه می خواهند و هم اینکه ما می‌دانیم چه چیزی باید به آنها معرفی کنیم. ما آکواریوم را به این دید که فقط یک مخزن پر از آب و ماهی و یا گیاه است، نگاه نمی‌کنیم، کاری که ما می‌کنیم این است که شیمی آب را درست می‌کنیم تا آکواریوم همیشه تمیز و تماشایی باشد.»

بازار سینوسی

جلالی درباره وضعیت بازار صنف آکواریوم فروشان نواب می‌گوید: «بازار صنف ما سینوسی است. یک روز فروش بالا است و روز بعد فروش پایین. باتوجه به شرایط وقتی در بازارهای دیگر رکود می‌شود در بازار ما این رکورد بیشتر از بقیه است. علت آن هم این است که ما مستقیماً با پول مازاد مردم برای سرگرمی و حال روحی آنها ارتباط داریم. هر کجا پول مازاد خانواده‌ها بیشتر شود و بتوانند هم خرج زندگی بدهند، هم پس‌انداز کنند و پول مازاد داشته باشند آن موقع بازارهای امثال بازار صنف ما رونق می‌گیرد. دهه ۹۰ اوج این وضعیت بود. پول ایران با ارزش بود و عده زیادی به آکواریوم داشتن رو آوردند. اما الان افرادی خرید آکواریومی می کنند که واقعاً عشق‌اش را دارند. به همین دلیل ما بازار شب عید نداریم چون بازار خرید شب عید به خریدهای خانه و خانواده مردم مرتبط می‌شود تا خرید و هزینه برای علایق‌شان.»

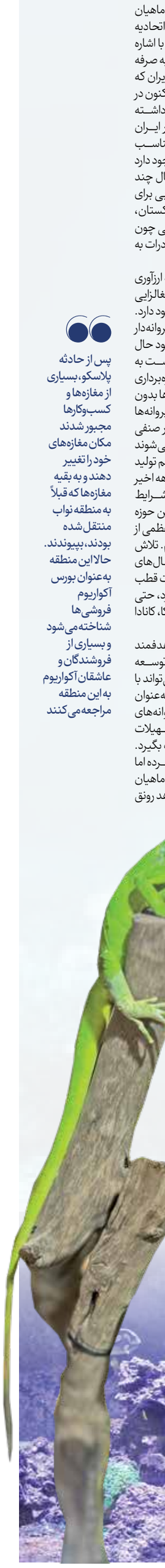

صنعت پرسود اما مهجور

مسعود صالحی از فعالان صنعت آکواریوم و ماهیان زینتی که طی چند سال به‌عنوان مدیرعامل اتحادیه پرورش‌دهندگان ماهیان زینتی فعالیت داشته با اشاره به قیمت بالای ارز، واردات در این حوزه را به صرفه نمی‌داند اما معتقد است در سال‌های اخیر ایران که تا چند دهه قبل فقط واردکننده بود هم‌اکنون در صادرات ماهیان زینتی پیشرفت چشمگیری داشته است. می‌گوید: «پرورش ماهیان زینتی در ایران هرچند یک فرصت شغلی با حاشیه سود مناسب تلقی می‌شود اما در بازار داخلی مشکلاتی وجود دارد که نفس تولیدکنندگان را می‌گیرد. با این حال چند سالی است کشورهای همسایه بازارمصرفی خوبی برای ایران شده‌اند و درحال حاضر افغانستان، تاجیکستان، گرجستان، ارمنستان، ترکیه و کشورهای عربی چون عراق امارات و قطر از بازارهای مهم برای صادرات به شمار می‌آیند.»

صالحی می‌افزاید: «این صنعت علاوه بر اینکه ارزآوری خوبی برای کشور دارد، سهم بسزایی در اشتغالزایی کشور دارد. اما در این میان مشکلاتی هم وجود دارد. تا ۳ یا ۴ سال قبل یک هزار و ۲۰۰ تولیدکننده پروانه‌دار فعالیت می‌کردند که با توجه به شرایط موجود حال باید الان این رقم را دوبرابر کنیم. اما ممکن است به دلیل سختی‌هایی که برای دریافت پروانه بهره‌برداری قرار داده شده تعداد زیادی از این تولیدکننده‌ها بدون مجوز فعالیت کنند. مجوز تعدادی از این پروانه‌ها حدود ۵۰۰ مورد مربوط به مشاغل خانگی و امور صنفی و... است. اما فروشنده‌ها شامل این آمار نمی‌شوند مگر اینکه هر دو کار را انجام بدهند؛ یعنی هم تولید و هم فروش. شرایط سخت واردات در یک دهه اخیر باعث شد تولیدکننده‌ها رشد کنند. یعنی شرایط باعث شد ما با تولیدکننده‌های قدرتمند این حوزه در دنیا وارد جنگ اقتصادی شویم و قسمت اعظمی از گونه‌های ماهیان زینتی را خودمان تولید کنیم. تلاش تولیدکننده‌های ایران و میزان صادرات در سال‌های اخیر به دنیا نشان داد ایران به جز اینکه قابلیت قطب اقتصادی شدن ماهیان زینتی در منطقه را دارد، حتی می‌تواند صادرکننده به کشورهایی چون آمریکا، کانادا و یا اروپا هم باشد.»

او با بیان اینکه حمایت ویژه و برنامه‌ریزی هدفمند دولت می‌تواند موجب افزایش منافع کشور و توسعه پایدار این صنعت شود، می‌گوید: «دولت می‌تواند با شناسایی تولیدکننده‌های پیشکسوت آنها را به‌عنوان ناظر به رسمیت بشناسند و برای صدور پروانه‌های تولیدی جدید از این افراد استعلام بگیرد تا تسهیلات و حمایت از تولیدکننده های واقعی صورت بگیرد. سال‌هاست کشور ما به اقتصاد نفتی تکیه کرده اما اگر در زمینه گردشگری یا همین حوزه یعنی ماهیان زینتی برنامه‌ریزی درستی داشته باشیم، شاهد رونق اقتصادی کشور خواهیم بود.»

> تلاش تولیدکننده‌های ایران و آمار مربوط به صادرات در سال‌های اخیر به دنیا نشان داد ایران به جز اینکه قابلیت قطب اقتصادی شدن ماهیان زینتی در منطقه را دارد، حتی می‌تواند صادرکننده به کشورهایی چون آمریکا، کانادا یا اروپا هم باشد

> پس از حادثه پلاسکو، بسیاری از مغازه‌ها و کسب‌وکارها مجبور شدند مکان مغازه‌های خود را تغییر دهند و به بقیه مغازه‌ها که قبلاً به منطقه نواب منتقل شده بودند، بپیوندند. حالا این منطقه به‌عنوان بورس آکواریوم فروشی‌ها شناخته می‌شود و بسیاری از فروشندگان و عاشقان آکواریوم به این منطقه مراجعه می‌کنند